

Vedran JERBIĆ

Kipar, slikar, crtač za animirane filmove, kazališni redatelj, kostimograf – Zlatko Bourek je tip umjetničke persone koji je ostavio traga na mnogim poljima, i na svima njima uspio biti uspješan i priznat, a upravo mu je dodijeljena i nagrada za životno djelo na Festivalu hrvatske animacije. Sa Slavonijom koju »nosi« u svakom svojem djelu, veselim vedrim i aktivnim duhom koji ga ne napušta ni sa 83 navršene godine, Bourek je vječno u poslu, a energijom i entuzijazmom nadmašuje i upola mlade kolege.

■ Što vam znači nagrada za životno djelo koja vam je uručena na nedavno završenom Festivalu hrvatskoga animiranog filma, i u kojem vam trenutku karijere i života dolazi?

- Pa gledajte, Pajo Štalter i ja smo trenutačno najstariji crtači za animirane filmove koji još rade, obojici su 83 godine, i on je lani dobio tu nagradu, a ja sada. I mi ne samo što radimo nego se brinemo i za mlade ljude, i to dobrohotno i s veseljem, hrabrimo ih da izdrže, da će doći bolja vremena nego što su ova danas. Ali ne samo to, meni su u tri mjeseca zaredale čak dvije nagrade za životno djelo, osim na Festivalu hrvatske animacije, u rodnoj mi je Požegi također dodijeljena takva nagrada. I ja sam se malo lecnuo, i rekao sam, ne-

mojte ljudi, dajete mi životnu nagradu a ja još želim mnogo raditi.

■ Slavonac ste, i Slavonija je utkana u svaku poru vaše umjetnosti.

- Kad me pitaju odakle sam, ja obično kažem da sam iz Bosta, Dunava, Vuke, Drave, Karašice i na kraju opet Drave. Dakle opasujem jedan pejzaž, i taj je pejzaž pun blata, plave rijeke, rijeke koje presušuju, i to je moj život, i to ne samo kao čovjeka kojemu je stalo do tog kraja i tih ljudi nego je to meni oduvijek poticaj u umjetničkom stvaralaštvu. I ja sam predodređen time, ali i, kako je rekao naš rektor Akademije primijenjenih umjetnosti, (koja je ubrzo nakon moje diplome bila ukinuta), nemojte vi sad puštati dugačke brade i kukati kao umjetnici, morate misliti na radničku klasu i napraviti da njima bude bolje. Ja se možda malo zafrkavam, ali ima u tome istine. Na mojim se slikama jako često ponavlja Drava i Dunav, zatim ciklovi, ti crni čamci, zatim kruh. Mnogi slikari kad počinju slikaju jabuku ili neko drugo voće, ja sam počeo s kruhom. Zatim ta ravna Slavonija u kojoj su ljudi najveća skulptura, zatim moje čudne slavonske kuće koje su šarene, a kojih je sve manje. To su teme koje stalno parafraziram.

Pogledajte, recimo, Picassa ili Chagala, pa oni su cijeli život ostali privrženi ohoj sredini iz koje su potekli. Ta veza ljudi sa životom iz kojeg ste se »ispilili«, to je

Nisam generalno protiv nečega što je suvremeno, ali tražim da postoji jedna obilgatna podloga znanja, talenta i vrijednosti. Netko tko je hohštapler, tko hoće napraviti nešto u tri mjeseca, a što netko drugi radi dvadeset godina, to ne podržavam. Tradicija mora biti prisutna i u najsuvremenijoj umjetnosti!

pravi put i tako ostajete zanimljivi drugima, a i samom sebi. Što sam stariji, to sam sentimentalniji, to se više vraćam Dunavu i Dravi. Da ne spominjem Vukovar, tamo sam još 41. godine doživio ulazak Nijemaca u grad, i cijeli su mi život, tako reći, noge ostale tamo. Taj Dunav i Drava, oni vječno teku, i kad je sreća i nesreća, oni i dalje teku, teku. To je nešto što jednog umjetnika gura naprijed.

■ Toliko ste umjetničkih područja tijekom života zahvatili, ima li neko od njih posebno mjesto, ili je to dio jedne cjelovite priče?

- Slikar sam i kipar, kao čovjek koji se razumije u drvo i metal,

razumijem se u animaciju, od '56 - '57. radim u teatru, kao redatelj, scenograf i kostimograf, stvarno sam čovjek primijenjenih umjetnosti. Također sam u neku ruku i zanatlija - moja je teorija da su ljudi koji rade s rukama, kao na primjer stolari, postolari, zidari, sretni ljudi i da im je život dugovječniji.

Iako su mi tematske preokupacije u svim tim područjima slične, ako me pitate što sam po duši po redoslijedu - onda sam najprije kipar, pa slikar, pa filmaš, pa kazališni čovjek. Kazalište i film prije svega su bili sredstva da se izdržavam. A najmanje sam ustupaka u tom smislu radio sa skulpturom i slikarstvom, tamo sam nastojao ostati što je više moguće svoj.

■ Kao crtač surađivali ste i na legendarnom »Baltazaru«? Koliko se toga promijenilo u animiranom filmu do danas?

- »Baltazar« je tipična hrvatska priča. Svi smo mi crtano-filmaši tada imali preokupaciju da radimo autorski film. I bile su tada dvije grupe - jednu je činio Dušan Vukotić koji je napravio »Surogata« koji je odmah po izlasku doživio velik uspjeh, a s druge strane bili Vatroslav Mimica, Pajo Štalter i ja. Radili smo takozvane art-crtice koji su tek nakon što su malo ostarjeli dobili veću vrijednost nego u trenutku kad su nastali.

A što se tiče Baltazara, odjednom smo imali želju da zaradimo neki novac i našli smo producente koji su nam rekli da na-

pravimo crtani film za djecu u kojem nema nasilja i okrutnosti, u kojem je sve veselo, smiješno, Zlatko Grgić, moj veliki prijatelj, tada je zamislio ideju iz koje je nastao Baltazar.

A danas? Na našu sreću, na Likovnoj akademiji imamo odsjek za animaciju i mnogo je mladih ljudi tamo diplomiralo. To je sjajno. Jedino što je to težak obrt, osam se minuta radi dvije godine, 24 crteža za jednu sekundu. Mukotran je to posao. Mladi bi čovjek kad tako mnogo radi htio imati neke rezultate i imati dovoljno novca za život, ali, na žalost, ne može. Svi koji to danas rade su veliki entuzijasti, a mnogi od njih, na žalost, rade dvije, tri godine, prije nego ih život samelje i prije nego podu u nekom drugom smjeru. To je velika šteta.

■ Kao kazalištarac ste pak najpoznatiji po »teatru figura«?

- Kao mlad sam učio od mnogih velikih režisera, poput Georgija Para ili Joška Juvančića, ali sam cijelo to vrijeme htio napraviti nešto sam. U jednom mi je trenutku Kosta Spajić rekao: »Čuj mali, sad si naučio zanat i sad ćeš ti nama uzeti kruh, odi ti raditi predstave u kojima drveni ljudi govore«. I tako sam ja prije gotovo 40 godina prvi napravio nešto u Europi, to je bio »skraćeni« Hamlet, predstava koja je tada postala jednom od najzvođenijih, i sve to koristeći se jednom japanskom tehnikom gdje glumac sjedi u maloj stolici na

RAZGOVOR / Zlatko BOUREK, akademik

Izaći ću među štrajkaše i svojim se teatrom rugati onima koji ih eksploatiraju

U doba ekspresionizma u Njemačkoj, prije dolaska Hitlera na vlast, postojala je vrsta kazališta, u kojemu bi izvođači došli s velikim drvenim lutkama i izvodili predstave pred radnicima koji su štrajkali ili pred sindikatima i nezaposlenima. To je bio jedan brehtijanski, angažirani teatar. I kad danas o tome govorim, smatram da u ovom dobu u kojem ljudi štrajkaju, da sam svinja što nisam išao k njima i zabavljao ih te se rugao onima koji ih eksploatiraju. Ali ću napraviti to. To sam dužan

kojoj ima lutku, on je u crnom i ne vidi se, a njegove su noge zapravo lutkine noge. Tako je nastao teatar figura ili teatar nakaza, kako ga još zovu. Takvo je kazalište istodobno jako proletersko, dosta je jeftine proizvodnje, rade se kratki farsični komadi, od likova tu uvijek mora biti neki kralj, vrag, raspuštenica, Isus itd, itd.

U doba ekspresionizma u Njemačkoj, prije dolaska Hitlera na vlast, postojala je slična vrsta kazališta. Izvođači bi tada došli s tim velikim drvenim lutkama i izvodili predstave pred radnicima koji su štrajkali ili pred sindikatima i nezaposlenima. To je bio jedan brehtijanski, angažirani teatar. I kad danas o tome govorim, smatram da u ovom dobu u

Ako se nekom mladom daje najviše novca za jednu predstavu, mora postojati dobar razlog za to. Ne može se netko isprobavati tako da mu se odobre golemo sredstva, a da je sve to jako upitno prema naobrazbi, umjetnosti i znanju. Ne govorim ništa konkretno, ali svi koji će me čuti, znat će na što mislim

kojem ljudi štrajkaju, da sam svinja što nisam išao k njima i zabavljao ih i rugao se onima koji ih eksploatiraju. Ali ću napraviti to. To sam dužan.

To je u neku ruku ljevičarski stav, ali u jednom pozitivnom smislu, ne po onom lošem po čemu to pamtimo. Nama, umjetnicima, stalo je da komuniciramo s ljudima, da su oduševljeni, ne zato što se netko skinuo gol i pokazao grudi, nego zato što je našao neki razlog u svemu tome. I to je teatar. Teatar ne treba mijenjati svijet, njegova je uloga da održava ljude na svijetu.

Mnogo režisera misli da ako naprave Moliere i odjenu ga u suvremeno ruho, ili Gogolja, da su ga samim time osuvremenili. Ali nije tako. Gledajte, u šekspirovsko se doba jelo, pišalo, sralo, bježalo, ali i ljubilo, i to se radilo na tada jedini mogući način koji su ljudi poznavali. U doba renesanse ljudi se nikad nisu oprali, i u takvom kazalištu u kojem se govori o takvoj ljubavi u takvim vremenima, ne može se odjenuti Shakespeara u jeans, jer kad jedan mlad čovjek vidi Shakespeara, mora znati više o tome, o kontekstu i razlogu te ljubavi, i o uvjetima u kojima je takav komad nastajao. Ako želite suvremenost, uključite televizor i vidjet ćete koliko god hoćete suvremenosti u jeansu.

Kritični ste prema toj »suvremenosti u jeansu«?
- Pitate me o modernosti, o suvremenosti. Nedavno je izašla publikacija o teatru nastalom u

vrijeme ovog zadnjeg rata. To je sjajan primjer iskrene suvremenosti, teatra koji je nastajao u teškom razdoblju, i to u tom trenu dok se to događalo, a ne poslije kad su se ljudi sjetili i rekli, pa nismo ništa napravili o tome dobu, hajmo sada kad je sve prošlo. Nisam generalno protiv nečega što je suvremeno, ali tražim da postoji jedna obligatna podloga znanja, talenta i vrijednosti. Netko tko je hohštapler, tko hoće napraviti nešto u tri mjeseca, a što netko drugi radi dvadeset godina, to ne podržavam. Tradicija mora biti prisutna i u najsvremenijoj umjetnosti! I ja sad govorim o prosjeku, jer prosjek je ono što čini kulturu jedne zajednice, ne špičica, ona povlači prema gore, ali u prosjeku je kultura zajednice.

Kako stojimo u Hrvatskoj u vezi s tim »kulturnim prosjekom«?

- Mi smo u Hrvatskoj zeznuli stvari. U silnoj strasti da postanemo suvremeni, moderni, nismo pronašli najbolje stvari nego nam se kroz prste provuklo dosta lošega. Na primjer, normalno je da se mladom čovjeku da prigoda, ali mora postojati neko sito - ako se nekom mladom daje najviše novca za jednu predstavu, mora postojati dobar razlog za to.

Ne može se netko isprobavati tako da mu se odobre golemo sredstva, a da je sve to jako upitno prema naobrazbi, umjetnosti i znanju. Ne govorim ništa konkretno, ali svi koji će me čuti,

Velik sam optimist - družim se samo s veselim ljudima, ne gledam televiziju niti čitam novine koje plaše ljude i prikazuju sve same katastrofe. Kad čitate novine, piše se o nekom fenomenalnom nogometašu, a ja znam čovjeka koji je taj dan spasio četvero ljudi od smrti, ali o tome nitko ne piše

znat će na što mislim. Ali moram reći da sam u životu velik optimist, družim se samo s veselim ljudima, ne gledam televiziju niti čitam novine koje plaše ljude i prikazuju sve same katastrofe. Kad čitate novine, piše se o nekom fenomenalnom nogometašu, a ja znam čovjeka koji je taj dan spasio četvero ljudi od smrti, ali o tome nitko ne piše.

Čini se kako u kolektivnom smislu svima nama nedostaje upravo taj optimizam?
- Taj nam je optimizam prijeko potreban u Hrvatskoj, u umjetnosti i svagdje. Gledajte, mi smo zeznuta zemlja, svašta smo prošli, jako nam je to važno, da iznova to nademo.

Ali to ne ide tako brzo. Gledajte političare koji su se uhvatili tog posla. Netko je bio na vlasti osam godina i zeznuo sve što se moglo zeznuti, a onda se od ova druga očekuje i mjeri mu se da već u sto dana mora napraviti čudo. Pa čekajte malo, malo strpljenja, dajte mu neka radi i neka nešto i napravi.

Koje biste trenutke izdvojili kao prijelomne u svojoj karijeri?

- Cijeli sam se svoj život borio da si omogućim da mogu raditi. I oni trenuci koji su mi omogućili da mogu više raditi, to su mi sretni trenuci. Kad mi je jedan od direktora Klovićevih dvora dao da u jednoj derutnoj zgradi napravim atelijer, ja sam mu cijelog života ostao zahvalan. Kad sam došao u ovu radionicu u kojoj sam danas, bio sam presretan, jer sam napokon mogao više raditi.

I to je ono što me ispunjava, mogućnost da jednostavno mogu raditi.

Kakvi su vam planovi ili projekti u bližoj budućnosti?

- Trenutačno radim na animiranom filmu s kolegom i prijateljem Pajom Štalterom i pripremam jedan kazališni komad koji se zove »Proslava 90. godišnjice Georgea Taborija«.

Premijera će vjerojatno biti u Akademijinoj zgradi, igrat će i u Židovskoj općini, a trebala bi zagrati i u jednom od kazališta u gradskom središtu, ali još ne mogu reći kojem, jer sam trenutačno u pregovorima.